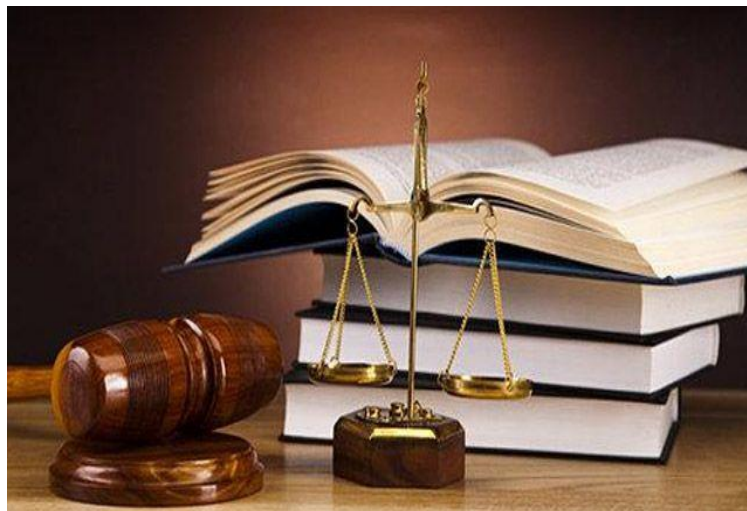

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ ЗВО
«ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»»**

ЛУЦЬКИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Олена БУНДАК

Методичні рекомендації до виконання
індивідуальних робіт
з дисципліни
«Політологія»

Луцьк-2023

Бундак Олена Анатоліївна

Методичні рекомендації до виконання індивідуальних робіт з дисципліни «Політологія» для здобувачів вищої освіти всіх спеціальностей. Луцьк, ЛІРоЛ Університету «Україна». 2023. 38 с.

Рецензенти:

– **А.В.Бортнікова** – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки

О.Й.Дем'янюк – доктор історичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та моніторингу якості освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

Розглянуто на засіданні кафедри права та фінансів Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

Протокол № 2 від 27 вересня 2023 р.

Схвалено науково-методичною радою Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна».

Протокол № 2 від « 25 » жовтня 2023 р.

© ЛІРоЛ Університету «Україна», 2023

© Бундак О.А., 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4
ЗМІСТ ТЕМ КУРСУ	5
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ	13
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДЗ	22
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	23
ГЛОСАРІЙ	25
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	33

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Характерною рисою нашого часу є інтенсивний процес політизації людської життєдіяльності, що зумовлений глибокими і всебічними перетвореннями в усіх сферах суспільного життя. В умовах демократизації стало можливим залучення до політики широких мас населення, які тривалий час перебували поза політикою і були лише її об'єктом. Підвищення політичної активності людей є показником зрілості суспільства, а також важливим засобом подолання їх відчуженості від політики і влади. Однак в умовах, коли люди ще не мають достатнього рівня політичної і правової культури, політизація є не тільки обмеженою, але й небезпечною, набуваючи часто деструктивного характеру.

Саме тому надзвичайно важливе значення має вивчення політології, яка є наукою, що відображає політичне життя суспільства.

Індивідуальна робота в змозі забезпечити глибоке вивчення та всебічне засвоєння студентами матеріалу. Студентам важливо знати:

- об'єкт, предмет і метод політичної науки, володіти її понятійно-категоріальним апаратом;
- основні історичні етапи розвитку та становлення світової політичної думки;
- структуру політичної системи, основні моделі її функціонування;
- закономірності становлення і функціонування основних політичних інститутів;
- структурні елементи форми держави та їх типологію;
- принципи функціонування виборчої та партійних систем;
- основні концепції еліти і лідерства, способи рекрутування еліти, сутність і особливості застосування політичних технологій та антитехнологій в умовах соціально-політичного та економічного розвитку суспільства тощо.

Студент повинен вміти:

- аналізувати й узагальнювати матеріал з політології на тлі світової історії;
- осмислювати політичні явища й процеси, орієнтуватися в них;
- вміти аналізувати міжнародні політичні процеси, місце та роль України в сучасному світі;
- оцінювати найважливіші події та явища в контексті світових державотворчих традицій;
- володіти навичками політичної культури;
- критично аналізувати потрібну інформацію і застосовувати набуті знання у повсякденній діяльності.

Важлива роль в оволодінні студентами знаннями з курсу «Політологія» належить самостійній роботі. Саме самостійна робота студентів базується на принципах розвиваючого навчання, відбувається без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом. У процесі самостійної роботи реалізується основна функція навчального процесу – одержання студентом максимального обсягу знань, їх закріплення і перетворення у стійкі вміння і навички. Головною умовою успішного виконання самостійної роботи є ретельне планування і контроль з боку викладачів, тому що плідність самостійної роботи студентів – це, насамперед, результат постійної взаємодії студента й викладача. Саме тому пріоритетна мета викладача – стимулювати дослідницьку і пізнавальну активність студентів.

Структура даного видання містить тематику курсу, завдання до індивідуальних робіт та методичні вказівки до їх виконання, орієнтовний перелік залікових питань, глосарій та загальний список літератури, що в тій чи іншій мірі підходить до всіх тем.

ЗМІСТ ТЕМ КУРСУ

Змістовий модуль I. Становлення та розвиток політичних ідей

Тема № 1. Політологія як система знань про політику. Теоретико-методологічні засади політології

Політологія як наука. Місце та роль політології у системі навчальних дисциплін соціально-гуманітарного напрямку, її зв'язок із суспільними науками. Закономірності та категорії політології як науки. Функції політології. Методи дослідження науки про політику. Політичні категорії як відображення специфіки політичних явищ. Класифікація категорій у політології. Зростання ролі політичних знань у житті сучасного суспільства. Формування нової системи політичної освіти в Україні. Сучасні центри і школи політичних знань у світі.

Тема № 2. Історія світової політичної думки

Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу. Закони Хамурапі у Вавілоні, міф Заратустри в Персії, буддизм в Індії, даосизм в Китаї.

Політичні ідеї Стародавньої Греції. Солон, Демокріт, Сократ, Полібій, Аристотель про форми державного устрою. Політична думка у Стародавньому Римі. Закон XII таблиць. Політико-правові погляди Цицерона.

Політичні ідеї епохи Відродження. Н. Макіавеллі – засновник світської політичної науки. Політичні ідеї Реформації: М.Лютер, Т. Мюнцер, Ж. Кальвін. Ранній утопічний соціалізм. Т. Мор, Т. Кампанелла.

Політичні концепції нового часу. Дж. Локк – засновник класичного лібералізму. Т. Гобс про походження і сутність держави.

Ш. Монтеск'є про форми держави і розподіл влад. Вчення Ж.Ж. Руссо про народовладдя, громадянське суспільство, “суспільний договір”.

І. Кант про правову державу і етичні основи політики. Категоричний імператив І. Канта. Ф. Гегель про співвідношення громадянського суспільства, держави і права.

Ліберальна політична думка: Б. Констатнт, І. Бентам, А. де Токвіль. Теорія насильства Л. Гумпловича. Еволюції суспільно-політичних утопій: А. Сен-Сімон, Ш. Фур'є, Р.Оуен. Виникнення і основні етапи політичної доктрини марксизму. Політичні ідеї в Російській імперії другої половини ХІХ століття: О. Герцен, В. Соловйов, Б. Чичерін, М. Бердяєв, І. Ільїн.

Формування політології як самостійної галузі знань в загальній теорії соціальних і гуманітарних наук, Дж. Мілль про свободу, порядок і соціальний прогрес, Е. Дюркгейм про значення солідаризму в розвитку суспільства. Вчення Макса Вебера про ідеальні типи влади та його теорія раціональної бюрократії. Теорія еліт Г. Моски, В. Парето, Р. Міхельса.

Американська політологічна школа. Біхевіористський напрям в дослідженні політики: Ч. Меріам, Г. Лассуелл, Дж. Кетлін. Системний аналіз влади: Т. Парсонс, Д. Істон, Г. Алмонд, С. Верба. Теорія політичних конфліктів і зовнішньої політики Г. Моргентау.

Французька політологічна школа. Проблеми політичної влади в працях Р.Арона. Теорія демократії і партійно-політичної інфраструктури М. Дюверже.

Тема № 3. Політична думка в Україні

Українська політологія як складова частина світової політичної науки. Передумови формування вітчизняної політичної думки та основні етапи її розвитку. Вплив християнства на суспільно-політичне життя Київської Русі. Політичні ідеї княжої доби: “Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона, “Руська правда”, “Повість временних літ”, “Повчання” Володимира Мономаха, “Слово о полку Ігоревім”.

Галицько-Волинське князівство – прямий спадкоємець Київської держави. Політична діяльність Данила Галицького. Галицько-Волинський літопис.

Українська політична думка козацько-гетьманського періоду (друга половина ХVІІ- кінець ХVІІІ століття). Ідеї волі і демократії в житті козацтва. Політична програма Б. Хмельницького. Переяславська угода

1654 року. Послідовне нищення російським самодержавством державності українського народу. Політична діяльність Івана Мазепи. Політичні ідеї та принципи конституції Пилипа Орлика(1710).

Політичні погляди С. Яворського, Ф Прокоповича і Г.С. Сковороди.

Проблеми державно-політичного устрою в програмних документах Кирило-Мефодіївського товариства (братства). “Книга Буття Українського народу”, “Статут слов’янського товариства св. Кирила і Мефодія”.

Т.Г. Шевченко про шляхи національного і соціального відродження України. М. Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні. Конституційний проект М. Драгоманова “Вільна-Спілка-Вольний Союз”. Погляди М. Драгоманова на соціальну революцію і розв’язання національного питання. “Пропащий час”.

І. Франко про історичний характер політичної влади і держави. Критика “народної держави” К. Маркса і Ф. Енгельса. Проблеми майбутнього устрою суспільства. Ідея національної самостійності України.

Л. Українка про співвідношення державної влади, прав і свобод особистості. Л. Українка про роль і призначення митця у суспільстві.

Українська політична думка другої половини XIX – початку XX ст.: М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Винниченко, В. Липинський, Д. Донцов.

Українська національна ідея та етапи її формування. Політична думка України 1960-1980-х рр.

Змістовий модуль II. Інституціоналізовані форми політики.

Політична система та політичні процеси

Тема № 4. Політика і влада як суспільні явища

Походження і сутність політики. Витоки політики. Мета політики. Політика як окрема сфера суспільної діяльності та об’єкт досліджень. Основні концептуальні підходи до пояснення природи політики. Структура і функції політики. Зв’язок політики з іншими сферами суспільного життя.

Елементи структури політики. Об’єкти й суб’єкти політичних відносин.

Рівні функціонування політики. Зростання ролі політики та політичних відносин у сучасних умовах. Політика як наука та мистецтво.

Зростаюче значення людини та її участі у політичному житті сьогодення. Залучення людини до політичного життя як теоретична проблема. Людина як суб’єкт та об’єкт політики: статус, політична роль, престиж та авторитет. Основні типи особи стосовно політики. Поняття

політичної соціалізації особи. Основні фактори процесу політичної соціалізації. Політико-економічне відчуження особи або її політична активність як наслідок політичної соціалізації особистості.

Поняття влади як соціального феномена. Основні сфери прояву влади: економічна, соціальна, політична, ідеологічна. Трансформація патріархальних структур влади. Різноманітність визначень влади, основні підходи до тлумачення цього поняття. Концепції походження влади (теологічна, реляціоністська, системна, біхевіористська, психологічна). Широке й вузьке уявлення про владу. Типи, роди й види влади у суспільстві. Суспільна зумовленість та ефективність функціонування державної влади. Елементи системи влади.

Політична влада як найбільш важлива сфера влади у суспільстві. Ознаки влади. Об'єкти й суб'єкти влади. Види влади. Три типи влади М. Вебера. Поняття «сильної влади» у суспільстві. Основні рівні влади, їх взаємозв'язок і взаємодія. Формування механізму прямого й зворотнього зв'язку між владними структурами суспільства і населенням.

Легітимність влади: традиційна, харизматична, легальна або раціонально-правова, ідеологічна, етнічна. Делегітимація. Риси політичної влади. Ресурси політичної влади.

Особливості влади і Україні в різні історичні періоди. Основні етапи формування української державності. Взаємовідносини виконавчої, законодавчої і судової влади. Особливості організації політичної влади в Україні.

Тема № 5. Політична система суспільства. Держава як базовий інститут політичної системи

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Структурні компоненти політичної системи: політичні відносини, політичні інститути, політична свідомість, політична культура. Типологізація політичних систем. Типологія перехідних політичних систем.

Поняття й суть політичної системи. Ознаки політичної системи. Елементи політичної системи. Політичні відносини, політична ідеологія, політичні й правові норми. Функції політичних систем. Типологія політичних систем. Англо-американський тип політичної системи. Континентально-європейський тип політичної системи. Політичні режими як характеристики функціонування політичної системи. Тоталітарний тип політичної системи. Демократичний тип політичної системи. Авторитарний тип політичної системи. Основні тенденції розвитку політичних систем.

Структура політичної системи: держава, партії, громадські організації та рухи. Держава як основний елемент політичної системи. Генезис держави, її сутність. Форми державного правління: монархія і республіка, парламентська монархія, президентська і парламентська республіки. Президентсько-парламентська республіка. Еволюція і зміна форм правління у країнах Східної Європи. Форми державного устрою: унітарна, федеративна, конфедеративна.

Тема № 6. Політичний процес

Політичний процес як сукупність результатів переплетіння різноманітних типів політичної поведінки соціальних спільностей, соціальних верств та громадян. Соціальною передумовою політичного процесу є процес соціальний. Політичний процес і політичне життя. Політичне життя суспільства можна розглядати як сукупність різновекторних і різнодинамічних у часовому вимірі політичних процесів.

Людина і політика. Людина – суб'єкт політичного процесу, людина як об'єкт політичного процесу. Розкриття механізмів, що діють в суспільстві і регулюють помилки та вчинки людей в політичній сфері (державні та громадянські інститути, ідеології та релігії, традиції та звичаї, соціальне середовище та економічні умови).

Політична діяльність як специфічна форма людської активності. Політична діяльність виявляється як індивідуальна чи колективна, спонтанна чи організована діяльність суспільних об'єктів, що прямо або опосередковано виходять з інтересів великих суспільних груп і визнаних ними цінностей. Розкрийте форми, способи, види, типи та основні принципи політичної діяльності.

Однією з найсуттєвіших якостей людини є цілеспрямованість її вчинків, у тому числі політичних, що знаходить своє безпосереднє втілення у всезагальній і необхідній функції управління – підготовці політичних рішень. Політична діяльність та процес підготовки і прийняття політичних рішень у сукупності має досить складну структуру. Крім цього, кожний елемент і зв'язки між ними потребують детального і глибокого вивчення і осмислення, що допоможе не тільки зрозуміти зміст і тенденції політичного процесу, а й свідомо регулювати дію його окремих елементів і систему взаємовідносин.

Види та процес прийняття політичних рішень, визначення методів прийняття рішень, властивостей політичних рішень та організації їх виконання. Зазначимо, що окреме місце серед методів займають методи примусу та переконання.

У сучасному світі політична діяльність є виявом двох форм демократії: представницької; тобто парламентської і безпосередньої. Представництво в політичній діяльності є більш професійним в державних органах законодавчої влади. Щодо України, то найвищим представницьким органом законодавчої влади є Верховна Рада, в якій політична діяльність здійснюється у формі розробки і прийняття вищих законодавчих актів. Другою важливою формою політичної діяльності є партійна.

Характер різних форм політичної діяльності, визначення відповідальності представників народу, мета партійно-політичної діяльності та форми партійної боротьби.

Тема № 7. Демократія в політичному житті суспільства

Поняття про виміри демократії. Демократія має багато вимірів, і різні покоління людей, політичні течії та різні школи по-різному тлумачать її. Тобто демократія, власне, тоді і досягає зрілих форм, коли в країні встановлюється народовладдя, коли носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ.

Розвиток демократичних процесів в Україні зумовлений цілим рядом факторів, а їх динамізм залежатиме від легітимності різних форм власності, етнічного і соціального складу населення, співвідношення політичних партій та рухів, від форм правління, рівня політичної активності й політичної культури, розвитку національної ідеї та національної свідомості і ролі різних релігій. Головну небезпеку для демократичних перетворень в Україні становить занепад політичної і правової свідомості.

Поняття “демократія” використовується не тільки для характеристики історичних типів державно-політичного устрою, але й для характеристики політичного процесу з відповідними методами і процедурами, що забезпечують участь в управлінні державою, всіма суспільними справами. Виходячи з цього розрізняють демократію пряму (безпосередню), плебісцитарну і представницьку.

Аналіз форм демократії, характеристика основних принципів демократії (принцип більшості, право меншості на опозицію, принцип компромісу та консенсусу та ін) та розкриття основних західноєвропейських концепцій демократії (теорія плюралістичної демократії, партисипарна теорія, доктрина поліархії і корпоративної демократії).

Основні напрями демократизації українського суспільства та проблеми, які стоять перед Україною на цьому шляху.

Тема № 8. Політичні партії і виборчі системи

Партія як політичний інститут. Виникнення та еволюція політичних партій. Класичні теорії політичних партій і партійних систем. Сутність і місце партій у політичному процесі. Основні ознаки партій. Відмінність політичних партій від груп інтересів, суспільних організацій, груп тиску і інших об'єднань. Типологія політичних партій. Внутрішні й зовнішні функції політичних партій в суспільстві.

Поняття і типи партійних систем. Однопартійні, двопартійні та багатопартійні системи. Можливості й недоліки різних типів партійних систем. Опозиція та її роль у політичному житті.

Характеристика місця та ролі політичних партій у політичній системі сучасної України. Конституція України про свободу і умови об'єднання громадян у політичні партії.

Сутність виборчої системи і типологія виборів. Виборча система: поняття, основні типи. Структурні компоненти виборчої системи: виборче право і виборча процедура. Референдум як особлива форма виборчої активності.

Електорат. Імідж кандидата. Політичний маркетинг. Виборчі блоки і стратегія виборчих кампаній.

Пропорційна та мажоритарна системи обліку й підрахунку голосів. Різновиди пропорційної системи. Специфіка мажоритарної системи. «Змішана» виборча система.

Вибори й виборча система сучасної України: особливості функціонування.

Тема № 9. Політична культура і політична свідомість

Політична свідомість як форма відображення політичного буття. Політична свідомість як складова суспільної свідомості та політичної системи. Структура, рівні та функції політичної свідомості. Політичні традиції, цінності, ідеали, символіка і їх роль у формуванні і розвитку політичної свідомості. Типи політичної свідомості.

Політична ідеологія – ядро політичної свідомості. Теоретико-концептуальний, програмно-політичний і практичний рівні реалізації політичної ідеології. Співвідношення ідеології і політики, ідеології і політичної науки. Суть, структура і функції політичної психології. Психологія натовпу.

Поняття політичної культури, її концепції. Місце і роль політичної культури в загальній системі культури і в політичному житті суспільства. Сутність національної політичної культури. Типологія політичної культури. Сутність національної політичної культури. Характерні риси політичної культури незалежної України.

Тема № 10. Політичні еліти і політичне лідерство

Людина в системі суб'єктів політики. Структура, особливості становлення особи як суб'єкта політичного процесу: сім'я, школа, група однолітків, трудовий колектив, формальні і неформальні організації. Політична позиція особи. Прояви політичної пасивності і аполітичності. Політична поведінка, її принципи і типи. Конформізм.

Політична соціалізація особи, її завдання, фази та функції. А. Бондар про типи політичних людей: рядовий член суспільства, рядовий член громадської організації, член політичної організації, громадський діяч, професійний політик, політичний лідер.

Поняття і сутність політичного елітаризму. Класичні теорії еліти (В.Парето, Г.Моска, Р.Міхельс). Концепція “національної аристократії” В. Липинського. Сучасні концепції еліт. Правляча еліта та її склад: політична еліта, бюрократична, ідеологічна та комунікаційна еліти. Типологія політичної еліти. Шляхи формування політичних еліт.

Природа і соціальна суть політичного лідерства. Характерні риси і функції політичного лідера. Генеза класичних поглядів на політичне лідерство (Н.Макіавеллі, З.Фрейд, Р. Такер, М. Вебер). Якості політичного лідера. Типологія політичних лідерів. Проблеми формування політичних еліт і лідерів в сучасній Україні.

Тема № 11. Сучасні політичні течії та доктрини

Поняття суспільно-політичної доктрини та її функції. Класифікація сучасних політичних концепцій і теорій. Консерватизм і лібералізм як основні ідеологічні і політичні доктрини сучасності, їх суть і основний зміст. Неоконсерватизм і неолібералізм. Комунізм у XX столітті, його теорія і практика. Ліворадикальні політичні доктрини сучасності.

Соціально-політичні і економічні цінності і принципи соціал-демократії.

Сучасні релігійні доктрини суспільного розвитку. Анархізм як заперечення державного управління суспільством. Фашизм і неофашизм. Націонал-соціалізм.

Поширення світових політико-ідеологічних доктрин в Україні. Конституція України 1996 року про ідеологічну багатоманітність.

Тема № 12. Міжнародні відносини та світовий політичний процес

Міжнародні відносини і політика. Поняття і зміст світового політичного процесу. Розгортання політичного процесу на державному,

регіональному і світовому рівнях. Характеристика світового політичного процесу через призму його різноманітних сфер і структури.

Єдність, суперечливість і різноманітність сучасного світу. Поняття глобальних проблем людства, критерії їх виділення і основні групи. Глобальні проблеми сучасності, пов'язані з міжнародними відносинами, взаєминами людини і суспільства, людини і природи.

Пошук шляхів вирішення глобальних проблем сучасності. Політична філософія виживання людства.

Міжнародні відносини і політика. Зовнішня політика держав, її парадигми. Співвідношення зовнішньої і внутрішньої політики. Національний інтерес – спрямування зовнішньої політики. Дипломатія як основна форма здійснення політики.

Україна в системі міжнародних політичних відносин, її місце і роль в сучасному геополітичному просторі. Національний інтерес і національна безпека України. Зростання ролі України в політичному вирішенні глобальних проблем сучасності.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Індивідуальна робота – це форма вивчення навчального матеріалу студентом за програмою курсу «Політологія». Вона сприяє виробленню вмінь та навичок самостійного засвоєння знань студентами, опрацювання наукової літератури, здатності формулювати висновки. Дана форма роботи передбачає самостійний аналіз запропонованої літератури, розкриття проблем у логічній та хронологічній послідовності, достатню аргументованість висновків.

Робота виконується письмово в окремому зошиті, її обсяг визначається студентом індивідуально. Варіант індивідуальної роботи визначається порядковим номером студента в академічному журналі групи.

Тема 1. Політологія як система знань про політику.

Теоретико-методологічні засади політології

В – 1. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Використовуючи знання з філософії, спробуйте визначити, яка з філософських концепцій могла б служити загальною методологією теорії політики.

Завдання 2. Складіть схему «Політологія та її місце в системі наук про суспільство». Обґрунтуйте вагомість кожної дисципліни.

Завдання 3. У різних наукових словниках знайдіть визначення поняття «політика». Порівняйте їх, проаналізуйте та відокремте ключові положення, через які воно розглядається.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Політика – це...; Предмет політології – це...; Методи політології – це...; Функції політології – це...; Закономірності політичної науки – це ...

В – 2. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Напишіть реферат на тему «Основні етапи розвитку української науки про політику».

Завдання 2. Ознайомитись із статтею Сіленко А. Політологія та соціологія в освітньому процесі України: Болонський процес чи відступ від демократії? / А. Сіленко, А. Кормич // Віче. – 2010. – №13. – С. 31 - 32. Скласти тези основних її положень.

Завдання 3. Політика різноманітна за своїми видами, характером, методами та змістом. Які види політики ви знаєте? До якого виду належить політика, що проводиться нинішнім політичним керівництвом України?

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Українське державознавство- це...; Українська політологія ...; Політика...; Політична наука...; Українські політичні традиції...

Тема 2. Історія світової політичної думки

В – 3. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Визначте, в чому полягає відмінність політико-правових доктрин мислителів Стародавньої Греції від політико-світоглядних уявлень Стародавнього Сходу?

Завдання 2. Складіть схему: вчення Аристотеля про «правильні» і «неправильні» форми держави і дайте коротку характеристику кожної з них.

Завдання 3. Мислитель Стародавнього Китаю Конфуцій виділив чотири нерівнозначні суспільні верстви:

А) тих, хто має знання від народження; Б) тих, хто здобуває ці знання під час навчання;

В) тих, хто вчиться, зазнаючи труднощів; Г) тих, хто зазнав труднощів і не вчиться.

Яка саме з цих чотирьох соціальних верств протиставлена іншим, згідно з якою Конфуцій виступав за аристократичну форму державного

правління? Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на вчення Конфуція.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Теократія...; Деспотія...; Аристократія...; Охлократія...; Ідеальна держава...

В – 4. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Напишіть реферат на тему «Проблеми протиставлення політики богословю».

Завдання 2. Складіть схему: порівняльний аналіз учень Н.Макіавеллі та Ш.Монтеск'є про політику і державу. Дайте коротку характеристику кожного з положень.

Завдання 3. Н.Макавеллі висунув тезу про несумісність політичної діяльності з вимогами норм християнської моралі. Спробуйте спростувати чи підтвердити цю тезу.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Природне право...; Суспільний договір...; Державний суверенітет...; Макіавеллізм...; Монархія...

В – 5. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Письмово виконайте: виявіть та охарактеризуйте причини виникнення утопічних соціально-політичних теорій; назвіть їх та тезисно опишіть.

Завдання 2. Спираючись на філософсько-правові погляди І.Канта, складіть структурно-логічну схему формування буржуазного типу держави у зв'язку з категоріями: право, моральність, мораль.

Завдання 3. У чому полягає гуманізм концепцій політичного лібералізму? Розкрийте тезисно.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Раціоналізм...; Декларація прав людини громадянина...; Плебісцит...; Категоричний імператив...; Позитивні закони...

В – 6. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Напишіть реферат на тему «Традиції і особливості суспільно-політичної думки Росії на рубежі XIX – XXст.»

Завдання 2. Поясніть, чи впливає рівень стабільності системи на суть та кількість політичних концепцій? (викладіть розширено).

Завдання 3. Складіть структурно - логічну схему політичних концепцій XIX століття.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Лібералізм...; Консерватизм...; Анархізм...; Соціалізм...; Марксизм...; Технократизм...

Тема 3. Політична думка в Україні

В – 7. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Напишіть реферат на тему « Ідея державної єдності і незалежності Київської русі в «Слові о полку Ігоревім».

Завдання 2. У Київській Русі, як і в багатьох інших феодальних державах, існували відповідні структури: князівська рада, боярська рада, князівські з'їзди, собори, тощо. Яку з цих структур можна вважати впливовішою щодо формування владних, політичних відносин? Обґрунтуйте свою думку.

Завдання 3. Складіть схему: типологія партійних систем.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Ранньослов'янська держава...; Ранньофеодальна держава...; Політичні погляди...; Братства...; Закон...

В – 8. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Використовуючи набуті знання з історії України, підтвердіть або заперечте думку В.Липинського, що Запорізька Січ після Хмельниччини з державотворчого фактора перетворилась на руйнівний та деструктивний.

Завдання 2. Що, на вашу думку, спільне і відмінне в поняттях «українська демократія» та «європейська демократія» (на той час). Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 3. Складіть схему структури політичної влади.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Козацька гетьманська держава...; Політичні традиції...; Колегія...; Українська демократія...; Волелюбний...

В – 9. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Напишіть реферат на тему «Погляди В. Винниченка щодо національного відродження України в праці «заповіт борцям за визволення».

Завдання 2. Які політичні партії існували в Україні наприкінці XIX – початку XX ст. і яке було їх ставлення до української державності? Складіть структурно-логічну схему.

Завдання 3. У чому полягає принципова відмінність в поглядах на майбутнє України М.Драгоманова і М.Міхновського? Викладіть тезисно.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Автономно-федеративний устрій...; Національне самовизначення...; Національне відродження...; Слов'янська федерація...; Інтернаціоналізм...

Тема 4. Політика і влада як суспільні явища

В – 10. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Які існують види та типи влади. Охарактеризуйте три типи влади М. Вебера? Аргументуйте його.

Завдання 2. Назвіть і коротко охарактеризуйте основні риси політичної, державної влади в умовах тоталітаризму?

Завдання 3. Складіть схему структури політичної влади.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Легітимність влади...; Традиційна влада...; Харизматична влада...; Легальна влада...; Делегітимація.

Тема 5. Політична система суспільства. Держава як базовий інститут політичної системи

В – 11. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Які фактори, на вашу думку, справляють більший вплив на механізм функціонування політичної системи: внутрішні чи зовнішні? Аргументуйте відповідь, назвавши їх.

Завдання 2. Як відомо, до політичної системи входять держава і політичні партії. Як співвідносяться їх місце і роль у політичній системі? Кому належить провідна роль: державі чи політичним партіям? Проілюструйте відповідь на прикладі окремих політичних систем.

Завдання 3. Складіть схему політичної системи, окресліть її структуру та механізми функціонування.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Політичний інститут...; Політичні відносини...; Політична влада...; Політична організація...; Структура політичної системи..

В – 12. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Чи можливе, на вашу думку, існування людського суспільства без держави в близькому (далекому) майбутньому? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 2. Як співвідносяться між собою громадянське суспільство і правова держава? Чи існує між ними діалектична суперечність? Викладіть тезисно.

Завдання 3. На основі Конституції України складіть схему державного устрою нашої держави.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Монархія...; Республіка...; Унітарна держава...; Федерація...; Конфедерація...

Тема 6. Політичний процес

В – 13. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Кому із найвидатніших класиків української літератури належить дане визначення: найвільнішою державою можна назвати таку, де люди мають всі людські й громадянські права, які встановлені на світі? Чи є наша держава у світлі цього контексту найвільнішою? Аргументуйте відповідь.

Завдання 2. Виховання особистості: який смисл ви вкладаєте в це поняття? Які об'єктивні і суб'єктивні умови і фактори формують особистість? Аргументуйте відповідь.

Завдання 3. Складіть схему: класифікація типів людей щодо участі в політиці за М.Вебером,

Дж. Алмондом, А.Боднаром. Порівняйте, що є спільного і відмінного в їх визначеннях типів людей щодо участі в політиці?

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Політична соціалізація...; Політична свобода...; Політична поведінка...; Природні права людини; Відповідальність особи...

Тема 7. Демократія в політичному житті суспільства

В – 14. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Доповніть перелік наведених в схемі принципів:

1. Виборність основних органів влади.
2. Поділ влади.
3. Призначення влади.

Які з цих принципів, на Вашу думку, діють сьогодні в Україні найбільш повно.

Завдання 2. Чи згодні ви з тим, що парламентарі – «слуги народу»? Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 3. Охарактеризуйте основні проблеми демократії у праці А.Токвіля «Про демократію в Америці». Викладіть письмово.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Демократія...; Автократія...; Плутократія...; Авторитаризм...; Волюнтаризм...

Тема 8. Політичні партії і виборчі системи

В – 15. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Чи є закономірним явищем виникнення партій у суспільстві? Якщо так, то які фактори, об'єктивні чи суб'єктивні, є першопричиною їх виникнення?

Завдання 2. Які три етапи в історії політичної партії виділяє Макс Вебер? Назвіть ці етапи і коротко охарактеризуйте їх.

Завдання 3. Складіть схему: типологія партійних систем.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Політична партія...; Суспільно-політичні рухи...; Громадсько-політичні об'єднання...; Громадська організація...; Партійна система...

Тема 9. Політична свідомість і політична культура

В – 16. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. У Конституції України записано, що жодна ідеологія не може бути державною. Як розуміти це положення в умовах плюралізму ідей? Аргументуйте свою точку зору.

Завдання 2. Розробіть структуру якісних відмінностей між демократичною політичною культурою і тоталітарною політичною культурою.

Завдання 3. Політична поведінка особи. Що розуміється під політичною поведінкою особи? Відомі політологи М.Вебер і Дж.Алмонд виділили три типи людей, в житті яких політика займає неоднакове місце. Назвіть ці типи і розкрийте їх зміст. Що є спільного і відмінного у цих вчених щодо визначення типів людей у відношенні до політики?

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Політична свідомість...; Політичні цінності...; Плюралістична громадська думка...; Політичні традиції...; Громадська культура...

Тема 10. Політичні еліти і політичне лідерство

В – 17. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Які, на вашу думку, із перелічених рис, є найважливішими для формування політичного лідера: працездатність, аналітичність, розум, моральність, авторитет, компетентність, чесність, добропорядність? Доповніть перелік і аргументуйте його.

Завдання 2. Назвіть і коротко охарактеризуйте основні риси політичної, державної влади в умовах тоталітаризму?

Завдання 3. Складіть схему структури політичної влади.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Політична опозиція...; Політичний лідер...; Концепції влади...; Типи влади...; Харизматичний лідер...

Тема 11. Сучасні політичні течії та доктрини

В – 18. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Як ви знаєте класифікації сучасних політичних концепцій і теорій?

Завдання 2. Проаналізуйте сучасні релігійні доктрини суспільного розвитку. Покажіть, які на вашу думку, існують переваги та недоліки кожної. Приведіть приклад використання на сучасному етапі екстремістських політико-ідеологічних доктрин.

Завдання 3. Складіть дві схеми: сучасні політичні течії, політичні доктрини сучасності.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Лібералізм...; Консерватизм...; Фашизм...; Пацифізм...; Комунізм...

Тема 12. Міжнародні відносини та світовий політичний процес

В – 19. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Як співвідносяться поняття «мораль» і «міжнародна політика»? Наведіть приклади аморальності в міжнародній політиці однієї-двох держав світу.

Завдання 2. Як відомо, політичні інтереси виявляються в таких формах: конфлікт, конструктивність, консенсус. Дайте характеристику кожного з цих понять. Які з цих форм найбільш проявляються чи застосовуються у відносинах між законодавчою і виконавчою владами в нашій країні?

Завдання 3. Складіть схему: нове політичне мислення.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Міжнародна політика...; Міжнародні відносини...; Дипломатія...; Пацифізм...; Міжнародне співробітництво...

В – 20. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Чи є синонімами поняття «міжнародна політика» і «міжнародні відносини»? Дайте визначення та обґрунтуйте відповідь.

Завдання 2. Назвіть головні принципи сучасної міжнародної політики та охарактеризуйте їх.

Завдання 3. Людство на порозі третього тисячоліття опинилося в критичній ситуації, вступило в тривожну смуту своєї історії, загострилися глобальні проблеми сучасності. В чому суть цієї критичної ситуації і які це глобальні проблеми? Які з глобальних проблем найбільш гостро постають в сучасних умовах світового розвитку? Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Соціально-екологічні проблеми...; Проблеми соціально-політичного характеру...; Суб'єкт міжнародної політики...; Політика з позиції сили...; Зовнішня політика...

В – 21. Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Відомо, що більшість держав світу – багатонаціональні за складом свого населення. Є й кілька багатонаціональних держав. Чи тотожні поняття «багатонаціональна держава» і «багатонаціональна за складом свого населення». Викладіть тезисно.

Завдання 2. На яких підвалинах базується культура міжнаціонального спілкування? Назвіть їх, а також антиподи культури міжнаціонального спілкування.

Завдання 3. Чи притаманні Україні свої національні інтереси у зовнішній політиці? Якщо вважаєте, що національні інтереси є, то сформулюйте, в чому вони полягають. Якщо ви заперечуєте наявність національних інтересів у зовнішній політиці України, тоді обґрунтуйте свою думку.

Завдання 4. У спеціальному зошиті розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з політології, наприклад: Національна свідомість...; Націоналізм...; Український націоналізм...; Національний суверенітет...; Великодержавний шовінізм...

Робота над схемою має бути послідовною, з чітким урахуванням завдань, які ставляться до відповідної проблеми. Для того щоб підготувати схему, студент повинен глибоко опрацювати джерела, ґрунтовно вивчити літературу з обраної теми. Схема має бути виконана на аркуші А-4, з відповідними написами та підписами.

Слід підкреслити, що при оцінці схеми викладач враховує не лише якість змісту тексту, але його оформлення та захисту студентом. Тому автор схеми повинен вільно володіти опрацьованим матеріалом, дати відповіді на додаткові запитання викладача або студентів, показати вміння науково аргументувати свої власні міркування, обґрунтувати висновки у висвітленій темі.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ підготовка схеми із прилюдним захистом (**10 балів**);
- ✓ аналіз наукової статті з послідовним викладом матеріалу (**6 балів**);
- ✓ конспект із теми за планом, який студент розробив самостійно (**5 балів**);
- ✓ повідомлення з теми (**4 бали**);
- ✓ написання реферату (**5 балів**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис (**2 бали**);
- ✓ опрацювання понятійного апарату (**3 балів**).

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Складання схем	8 бали
2.	Використання першоджерел, аналіз їх суті та змісту	6 бали
3.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи	2 балів
5.	Висновки, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4 бали
Разом		20 балів

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Етапи формування політології, її структура. Політика як суспільне явище і наукове поняття.
2. Політична думка Стародавнього Сходу.
3. Політична думка Стародавньої Греції: Сократ, Платон, Аристотель.
4. Особливості політичних ідей діячів Реформації М. Лютера, Т. Мюнцера, Ж. Кальвіна.
5. Ранній утопічний соціалізм Т. Мора і Т. Кампанелли.
6. Н. Макіавеллі – засновник світської політичної науки.
7. Теорія «природного права» і суспільного договору Т. Гобса.
8. Ш. Монтеск'є і Ж. Ж. Руссо про форми держави, розподіл влад і народовладдя.
9. Політичні ідеї І. Канта і Г. В. Ф. Гегеля.
10. Формування політології як самостійної галузі знань: Дж. Мілль, Е. Дюркгейм, М. Вебер.
11. Політичні ідеї в Російській імперії в другій половині XIX століття (В. Соловйов, М. Бердяєв, І. Ільїн).
12. Основні школи і течії сучасної зарубіжної політичної науки. Американська політологія.
13. Політична наука у Франції. Польська політологічна школа.
14. Розвиток суспільно-політичної думки в Київській Русі: «Слово про Закон і благодать» Митрополита Іларіона, «Руська правда», «Повість минулих літ», «Повчання В. Мономаха», «Слово о полку Ігоревім».
15. Політична діяльність Д. Галицького.
16. Політичні ідеї періоду національно-визвольної війни українського народу.
17. Вчення просвітителів про суспільство і державу.
18. Суспільно-політичні погляди Т. Шевченка, М. Драгоманова, І. Франка і Лесі Українки.
19. Особливості вітчизняних політичних концепцій періоду української революції 1917 – 1920 рр. М. Грушевський.
20. Соціал-демократичний напрям української політичної думки. В. Винниченко.
21. Український консерватизм (В. Липинський, В. Кучабський, С. Томашівський).
22. Націоналістичний напрям української політичної думки (М. Міхновський, Д. Донцов).
23. Націонал-комуністичний напрям української політичної думки (М. Хвильовий, М. Скрипник, О. Шумський).
24. ОУН, її програми, еволюція стратегії і тактики.

25. Політична думка в Україні посткомуністичної доби. Зміст і значення документів про суверенітет і незалежність України.
26. Політична влада, її сутність, наукові концепції. Суб'єкти, джерела і функції влади.
27. Типологія політичної влади. Особливості владних відносин в Україні.
28. Політична система суспільства: сутність, структура, функції.
29. Політичний режим як спосіб функціонування політичної системи. Типологія політичних режимів.
30. Особливості політичної системи і політичного режиму України.
31. Місце і роль держави в політичній системі суспільства. Походження і сутність держави.
32. Форми державного правління.
33. Форми державного устрою. Особливості України як унітарної держави.
34. Правова і соціальна держава. Теорія і практика.
35. Поняття, структура і функції громадянського суспільства.
36. Сутність, типологія і функції політичних партій. Партійні системи і коаліції.
37. Становлення багатопартійності в Україні: історія і сучасність. Чинне законодавство про політичні партії.
38. Громадські об'єднання у політичній системі суспільства.
39. Поняття, структура, рівні політичної свідомості. Типи політичної свідомості та її функції.
40. Поняття ідеології. Типи та функції ідеології.
41. Політична культура: сутність, структура, функції. Типи політичної культури.
42. Суспільно-політичні доктрини сучасності: поняття, класифікація, функції.
43. Лібералізм і неолібералізм.
44. Консерватизм і неоконсерватизм як доктрини захисту традицій і одвічних цінностей.
45. Соціал-демократична доктрина суспільного устрою.
46. Фашизм і неофашизм: ідейні джерела, соціальна база, цілі.
47. Політична еліта: типологія, склад, джерела і способи її формування.
48. Політичне лідерство: сутність, концепції, функції. Проблема політичних еліт і лідерства в Україні.
49. Поняття і сутність політичного конфлікту. Фази розвитку політичного конфлікту
50. Вибори. Виборча система в Україні.

ГЛОСАРІЙ

Абсентизм (від лат. Absentia – відсутність) – ухиал виборців від участі у виборах.

Авторитаризм (від лат. auctor – засновник, творець і auctoritas – думка, право) – політичний режим, зміст правління якого полягає у концентрації влади в руках одного або декількох лідерів, що не приділяють уваги досягненню суспільної згоди відносно легітимності їх влади.

Акламація (від лат. acclamatio) – прийняття рішення зборів шляхом викриків та інших зовнішніх виразів волі.

Актор – суб'єкт політики.

Анархізм – теорія і політична течія, орієнтована на досягнення бездержавної організації суспільства.

Антиутопія – твір песимістичного напрямку, що зображує негативні сторони втілення якої-небудь утопії.

Аристократія (від грець, aristocrasy – кращий, знатніший) – влада кращих. Платон і Аристотель під аристократією розуміли правління освічених, професійно підготовлених людей, що володіють мистецтвом політики (управління). У сучасній мові під аристократією розуміється представництво вищих верств населення, що унаслідувало своє майно, знатність за походженням.

Артикуляція інтересів (від лат. aggregare – приєднувати) – погодження приватних вимог, їх об'єднання, встановлення між ними певної ієрархії.

Біхевіоралізм (від лат. behavior – поведінка) – поведінковий підхід у політології, що розглядає політичні явища через поведінку конкретних індивідів. Деякі західні політологи вважають за доцільне використовувати цей термін, в той час як у психології і філософії використовується термін «біхевіоризм».

Бюрократія – система управління, що здійснюється особливою верствою людей, які покликані забезпечити ефективне функціонування державних та інших соціальних інститутів, мають специфічні обов'язки і працюють у відповідності з ієрархією повноважень.

Вектори – спосіб формування органів державної влади і наділення повноваженнями посадової особи через волевиявлення громадян.

Вербальний (від лат. verbalis – усний) – словесний.

Верифікація – одне з основних понять позитивізму, вимога перевірки правдивості і неправдивості теоретичних положень практичним шляхом.

Вето (від лат. veto – забороняю) – 1) заборона, що накладається одним органом влади на рішення іншого, наприклад, право президента

не підписувати закон, повертати його парламенту на повторний розгляд;
2) відмова однієї країни схвалити дії, запропоновані іншою країною або міжнародною організацією.

Виборча кампанія – дії безпосередніх учасників виборів: висування кандидатів, розробка перевиборних програм, агітація та інші роботи з виборцями. .

Виборча процедура – заходи держави з організації і проведенню виборів.

Виборча система – це сукупність суспільних відносин предметом яких є формування органів державної влади і наділення повноваженнями посадової особи особливим способом – шляхом виборів. При широкому тлумаченні поняття виборчої системи включає у себе громадські процеси і правила, пов'язані з виборами. У вузькому розумінні виборча система – спосіб обліку голосів виборців і розподілення місць в органах державної влади між кандидатами (групами кандидатів).

Виборчий поріг – найменша кількість голосів виборців, необхідна для вибрання одного депутата при пропорційній системі голосування.

Візуальний (від лат. *visuaalis* – зоровий) – безпосередньо спостережуваний неозброєним оком.

Гетерогенність (від грець. *heteros* – інший) – різновид.

Глобалізація - поширення економічних, політичних і культурних процесів за межі держав і формування на цій основі, нової цілісності світового простору.

Голосування преференційоване (від лат. *praefferere* – надавати перевагу) – різновид рейтингового голосування, коли виборець встановлює черговість кандидатів всередині партійного списку.

Голосування стратегічне – голосування, виборця не за кандидата, якому надається перевага (партію), а за найбільш прийняттого з тих, хто має шанси на успіх.

Гомогенність (від грець. *homos* – рівний, однаковий) – однорідність, єдність.

Графіті – плакати і написи на стінах.

Громадянське суспільство – сфера соціального життя, в якій люди взаємодіють самостійно і автономно у відношенні до держави.

Демократія – політичний режим, при якому народ має можливість реалізувати свою волю безпосередньо або через своїх представників, а влада несе відповідальність перед громадянами за свої дії у суспільній сфері.

Демократія представницька – опосередкована участь громадян у прийнятті рішень, вибір ними своїх представників в органи влади.

Демократія пряма – безпосередня участь громадян в обговоренні і прийнятті рішень.

Демократія участі – модель демократії, що передбачає безпосередню участь громадян у підготовці, здійсненні і прийнятті рішень у відповідності з принципом рівності.

Держава – організація політичної влади, яка поширюється на всю територію країни і її населення, володіє для цього спеціальним апаратом управління, видає обов'язкові для усіх накази і володіє самостійністю при вирішенні внутрішніх і зовнішніх проблем.

Детермінізм – теорія, яка розглядає всі явища – матеріального і духовного світу як взаємообумовлені: одне явище (причина) відтворює інше явище (наслідок).

Джерімандерінг (джерімандеризм) – специфічна нарізка виборчих округів, що переслідує політичні завдання. Ця технологія отримала назву від імені американця Елбріджа Джері. Вибраний у 1812 р. губернатором штату Массачусетс, він здійснив таку нарізку округів для виборів у законодавчі збори штату, яка дозволила демократам отримати перемогу. Один з округів мав витягнуту і зігнуту форму і обрисами нагадував саламандру. Округ отримав назву Gerry's Mander (джері-мандра). Слово широко використовується в американському політичному лексиконі.

Диктатура – нічим необмежена влада, що спирається на насильство.

Електорат (від лат. elector – виборець) 1) сукупність виборців, що голосують на виборах; 2) виборчий округ.

Еліта (від фр. elite – кращий, відбірний) – вищий, відносно закритий прошарок суспільства, який контролює його і основні економічні, політичні і культурні ресурси.

Елітологія – наукова дисципліна, що вивчає еліти.

Етатизм (від фр. etat – держава) – ствердження верховної ролі держави у організації життя суспільства.

Етнос – спільнота людей, що історично склалася на певній території, які володіють особливими рисами культури, мови, особливостями психічного складу; і усвідомленням своєї єдності і відмінності від інших груп.

Етологія – наука про біологічні основи поведінки тварин.

Закон Дюверже – закономірність, виведена французьким політологом М.Дюверже у 1957 р., про вплив способу голосування (виборчої системи) на конфігурацію партійної системи. Дослідник врахував психологічну мотивацію виборців, їх бажання або небажання підтримувати кандидатів від дрібних партій.

Ідентифікація – ототожнення; кого-небудь, (чого-небудь) з ким-небудь (з чим-небудь).

Ідентичність – усвідомлення індивідами, що належать до однієї спільноти, своєї групової єдності і відмінності від інших.

Ідеологія – це система поглядів, теорій, доктрин, що виражають інтереси і владні прагнення окремих соціальних груп.

Імідж – сконструйований образ лідера, партії, руху, який може володіти будь-якими характеристиками, затребуваними послідовниками.

Імпічмент – процедура дострокового звільнення голови держави від посади і притягнення його до судової відповідальності.

Інавгурація – урочиста процедура вступу на посаду глави держави.

Інститут – соціальний, політичний (від лат. institutum – установа) – певна форма організації, що опирається на правила і упорядковані моделі поведінки і виконуюча певні функції у суспільстві.

Інституціоналізація – процес, а також результат процесу, в якому політичне (соціальне) явище стає упорядкованим, стандартизується за допомогою норм.

Конвенціональна участь – поведінка, яка використовує законні або ті, що відповідають загальноприйнятим нормам форми вираження інтересів і вплив на владу.

Консенсус – у політології згода між громадянами, їх готовність до взаємних компромісів і повага прав іншої сторони, це діяльність, направлена на досягнення громадянами згоди виключно мирними і ненасильницькими засобами.

Консенсус процедурний – готовність політичних суб'єктів дотримуватися правил боротьби, установлених конституцією і готовність використати демократичні процедури при вирішенні конфліктів.

Конституція – система традицій і законів, що установлює принципи організації і діяльності органів влади і управління, суду, свободи і обов'язків громадян. Більшість конституцій записані, інші записані частково, а інші є неписаними, наприклад, у Великобританії.

Конфедерація – союз юридичне і політичне незалежних державних утворень для здійснення конкретних сумісних завдань.

Конфесія – віросповідання.

Конфлікт – форма розвитку; протиріч, що виражається у безпосередньому протиставленні сторін.

Кооптація – поповнення новими членами складу якого-небудь виборного органу власним рішенням без проведення нових виборів.

Культура патріархальна – тип політичної культури, який характеризується відсутністю у населення інтересу до політики, сліпим підпорядкуванням владі, злиттям політичних орієнтацій з релігійними і соціальними.

Культура підданницька – тип політичної культури, який характеризується активною участю громадян у політиці незалежно від позитивного чи негативного відношення до політичної системи.

Культура політична – сукупність орієнтацій і моделей поведінки, що історично склалася у відношенні політичної системи, а також типових моделей функціонування інститутів, які складають цю систему.

Культура фрагментарна політична – тип політичної культури, який характеризується наявністю у населення різноманітних політичних орієнтацій, відсутністю процедур налагодження конфліктів і довір'я між окремими верствами суспільства.

Легальність (від лат. *legalis* – законний) – відповідність влади діючим законам.

Легітимація (від лат. *legitimus* – законний) – це спосіб або процес, методом якого влада отримує виправдання.

Легітимність (від лат. *legitimus* – законний) – стан влади, коли вона визнається більшістю народу законною і справедливою.

Лібідо – сексуальна енергія, яка, згідно теорії З.Фрейда, лежить в основі розвитку особистості.

Лоббі – система контор і безпосередні агенти груп інтересів, які здійснюють тиск на державну і виконавчу владу з метою прийняття вигідних для цих груп рішень.

Лоббізм – тиск зі сторони певних груп інтересів на державну і виконавчу владу з метою прийняття вигідних для груп рішень.

Мажоритарний (від лат. *maior* – великий) – такий, що базується на більшості.

Мандат – доручення, повноваження (наприклад, депутатське), а також підтверджуючий їх документ.

Маніпулювання – 1) прихована дія, мета якої примусити когось до вчинків (бездіяння) всупереч його власним інтересам; 2) дії, мета яких не співпадає з офіційно проголошеною.

Маргіналізація – викликаний якими-небудь обставинами розрив індивіда із своєю соціальною групою без наступного входження в іншу.

Маргінальність – викликаний якимись обставинами розрив індивіда із своєю соціальною групою без наступного входження в іншу.

Меритократія (від лат. *meritus* – достойний і від грець. *kratos* – влада) – влада найбільш обдарованих, здатних, компетентних.

Методологія – 1) фундаментальні дослідницькі підходи в науці; 2) система загальних принципів, підходів і методів, які складають основу для даної науки; 3) наука про метод.

Мобілізація політична – активні дії населення, направлені на досягнення яких-небудь завдань, як наслідок впливу з сторони лідерів, політичних еліт або організацій.

Монархія (від грець, monarchia – єдиновладдя) – форма правління, при якій верховна державна влада здійснюється одноосібно і переходить, як правило, за спадковістю.

Неконвенціональна поведінка – незаконна, або така, що протирічить загальноприйнятим політичним нормам.

Опозиція – у політології – 1) меншість, чії погляди і завдання відрізняються від поглядів і завдань більшості учасників політичного процесу; 2) організована група активних політичних суб'єктів, яка критикує офіційний урядовий курс і пропонує альтернативні проекти.

Остракізм – «суд черепків». Форма голосування у народних зборах стародавніх Афін. Ім'я неугодного політика писалося на черепках (остроконах). Якщо він отримував більше ніж половину голосів, то присуджувався до вигнання з міста на десять років з ліквідацією громадських прав і майна.

Парадигма – модель, прийнята у якості зразка для вирішення дослідницьких завдань; сталий зразок бачення явищ у певному світі.

Партійна система – сукупність зв'язків і відношень між партіями, які претендують на володіння владою в країні.

Патерналізм – установка на батьківську опіку, турботу старшого над молодшим.

Патримональний (від лат. patrimonium) – спадковий, родовий.

Пацифізм – антивоєнний рух, відомий з XIX ст., представники, якого засуджують будь-які форми війни.

Поліархія – множинність, розосередження влади. Поняття у політичний лексикон було введено Р.Далем. Поліархія, в його розумінні – це реально існуючі режими, які в значній мірі відповідають демократичному ідеалу.

Поліс – невелике місто-держава і проживаюче навколо нього населення у Античній Греції.

Політизація – посилення впливу політики на інші сфери життя; надання політичного звучання певним значущим питанням суспільного життя; підвищення ролі держави у житті суспільства.

Політична партія – це організована група громадян, що виражає інтереси тих чи інших соціальних верств і яка прагне до реалізації своїх завдань шляхом боротьби за державну владу і її використання.

Політична система – це цілісна сукупність державних і недержавних суспільних інститутів, правових і політичних норм, взаємовідносин політичних суб'єктів, методом яких здійснюється влада і управління у суспільстві.

Політична участь – різноманітні форми непрофесійної політичної діяльності, яка характеризує ступінь реального впливу громадян на інститути влади і процеси прийняття рішень.

Політичний лідер (від англ. leader – ведучий) – будь-який учасник політичного процесу, який активно впливає на нього, стимулюючи соціальну групу або суспільство у цілому на досягнення певних завдань.

Політичний міф – символічне, що опирається на вірування вираження основних цінностей суспільства.

Політичний плюралізм (від лат. pluralie – множинний) – множинність поглядів і точок зору, можливість соціальних груп створювати організації для вираження інтересів.

Політичний режим (від. лат. regimem – управління) – спосіб функціонування політичної системи, характерні методи здійснення влади.

Політичний символ – умовний зразок важливіших політичних ідеалів, важливіший засіб їх пропаганди і ствердження.

Правляча політична еліта – певна група суспільства, яка концентрує у своїх руках державну владу, і відповідає за вироблення стратегії розвитку всієї системи.

Праймеріз – первинні вибори у штатах США, методом яких, визначаються кандидати від Демократичної і Республіканської партій у відношенні виборів всіх органів влади.

Пропаганда (від лат. propaganda – поширення) – діяльність з поширення і закріплення певних ідей і цінностей в індивідуальній і суспільній свідомості.

Псефологія – наука про вибори, що досліджує специфіку різних виборчих систем, законодавств про вибори, електоральна поведінка, проведення виборчих кампаній кандидатами.

Психоаналіз – в політології науковий підхід, який досліджує політичну поведінку людини як ірраціональне, що визначається біологічними і несвідомими факторами.

Рекрутування політичне – процес відбору і просування людей до активного політичного життя, в тому числі на керівні посади у політичних інститутах.

Республіка (від лат. respublica – суспільна справа) – форма правління, при якій верховна державна влада здійснюється виборними органами, що вибираються населенням на певний термін.

Сакральний (від лат. sacri – священний) – такий, що відноситься до віри, ритуальний, обрядовий.

Сегрегація (від лат. segregatio – відділення) – вид расової або етнічної дискримінації, що проявляється у просторовому відділенні одних груп від інших, наприклад, політика відділення «кольорового» населення від «білого»: заборона жити в одних районах, навчатися в одних школах разом з «білими».

Секуляризація (від лат. saecularis – світський) – у Середньовіччі цим терміном позначалося обернення церковних і монастирських земель у державну власність, у теперішній час – процес звільнення різних сфер суспільства і культури від впливу релігійних інститутів і символів.

Секулярність (від лат. saecularis – світський) – у політології характеристика суспільної і індивідуальної свідомості, вільної від догматичного впливу релігії, яка відрізняється раціональністю, схильністю до експериментів і компромісів.

Соціал-дарвинізм – напрямок суспільствознавства, що зводить закономірності розвитку суспільства до закономірностей біологічної еволюції, зокрема, розглядаючи й природний відбір як визначальний фактор суспільного життя.

Соціалізація політична (від лат. socialis – суспільний) – процес засвоєння людиною політичних норм і традицій, що сприяють формуванню у неї якостей, необхідних для адаптації до даної політичної системи і виконання певних політичних функцій і ролей.

Соціальна держава – держава, яка прагне до забезпечення кожному громадянину достойних умов існування, прав на соціальний захист, на участь в управлінні виробництвом.

Статус – загальне становище особистості або соціальної групи у суспільстві, пов'язане з певною сукупністю прав і обов'язків.

Сублімація – в теорії З.Фрейда – процес переводу несвідомих інстинктів у соціально-прийнятну активність.

Суспільно-політичний рух – добровільні самостійні організації громадян, створювані для досягнення конкретних завдань шляхом здійснення впливу на уряд.

Телеологічний підхід – цільове пояснення поведінки людини і усіх соціальних явищ.

Теократія – влада духовенства або управління суспільством світськими лідерами, залежними від релігійних лідерів.

Тиранія – нічим не обмежена влада, що відрізняється особливою жорстокістю і свавіллям.

Толерантність – терпимість до іншої думки, способу життя, визнання за іншими права бути іншими.

Тоталітаризм (від лат. *totalis* – весь, цілий, повний) – політичний режим, що характеризується повним контролем держави на чолі з правлячою партією над усіма суспільними сферами і приватним життям індивіда.

Унітарна держава (від лат. *unitas* – єдність) – форма територіального устрою держави, що є єдиною, політично однорідною організацією.

Федерація (від лат. *federatio* – союз, об'єднання) – форма територіального устрою, що є складною союзною державою і складається з державних утворень (штатів, кантонів, республік, земель тощо), які володіють політичною самостійністю у межах розподілу повноважень між загальнофедеральним центром і її суб'єктами.

Форма державного устрою – поняття, що характеризує територіальний поділ держави і співвідношення повноважень, центральних і регіональних (місцевих) органів влади.

Форма правління держави – структура вищих органів державної влади, порядок їх утворення і розподілення компетенції між ними.

Фрустрація – психологічна напруга, викликана невдачею в задоволенні якихось потреб.

Харизма (від грець. *charisme* – божа благодать, дар) – виключні властивості, якими наділяється лідер в очах своїх прибічників.

Ценз (від лат. *census, censeo* – роблю опис) – умова, що обмежує участь особи у здійсненні тих або інших прав.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Курс політології в схемах і таблицях: навчальний посібник. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2020. 58 с.
2. Шляхтун П. Політологія: історія та теорія. Вид-во: Центр учбової літератури, 2021. 472 с.
3. Тетарчук І.В. Політологія. Навчальний посібник. Вид-во: Центр учбової літератури, 2020. 160 с.
4. Варнавська І.В., Черемісін О.В. Політологія. Вид-во: Гельветика, 2021. 210 с.
5. Кириченко В.М. Політичні системи світу, Кредитно-модульний курс. Київ: Вид-во: ЦУЛ, 2023. 218 с.
6. Требін М.П., Герасіна Л.М., Поліщук І.О., Сахань О.М. Політологія. Київ: Вид-во: Право, 2018. 462 с.
7. Шанько В.І. Політологія: Навчальний посібник / В.І. Шанько, Н.В. Чорна, Т.Г. Авксентьева, Л.А. Тихонова. Видання 2-е, перероблене

та доповнене. Київ: Видавництво «Фірма «ІНКОС», Центр учбової літератури, 2017. 288с.

8. Юрій М.Ф. Політологія: навч. посіб. Київ: Знання, 2015. 356 с.

9. Політологія: Підручник / за ред. М.М. Вегеша. 3-тє вид., перероблене і доповнене. Київ: Знання, 2008. 384 с. + комп'ютерний диск. – (Вища освіта ХХІ століття).

Допоміжна

а) монографії, підручники, посібники

10. Бандурка С. М., Гречко В. А. Влада в Україні на зламі другого і третього тисячоліть. Монографія. Харків, 2000. 398 с.

11. Білоус А. Політичні об'єднання України. Київ: Генеза, 1993. 198 с.

12. Білоус А. Політико-правові системи: Світ, Україна. Київ, Генеза, 1997. 238 с..

13. Гелей С., Рутар С. Політологія: навч. посіб. Вид. третє, переробл. і доповн. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2004. 645с.

14. Горлач М. І., Кремін' В.Г. Політологія: наука про політику : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр уч. літ., 2009. 840 с.

15. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень нової доби : навч. посібник. Київ : Центр уч. літ., 2008. 414 с.

16. Кухта Б.А. З історії української політичної думки: [Текст лекцій: Навч. посібник]. К.: Генеза, 1994. 223 с.

17. Політологія: навч. посіб. / [за ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка] Київ : Генеза, 2001. 443 с.

18. Політологія : терміни, поняття, персоналії, схеми, таблиці : навч. словник-довідник для студ. / ; наук. ред. В. М. Піча. К. : Каравела ; Львів : Новий Світ-2000, 2001. 320 с. 0

19. Політологія : кінець ХІХ–перша половина ХХ ст. : хрестоматія / за ред. О. І. Семківа. Львів : Світ, 1996. 800 с.

20. Політологія посткомунізму : політичний аналіз посткомуністичних суспільств. Київ : Політична думка, 1995. 234 с.

21. Потульницький В. А. Історія української політології : (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці). Київ : Либідь, 1992. 232 с.

22. Політичні партії України / [за ред. В. М. Якушика]. Київ: Генеза, 1996. 446 с.

23. Сіренко В.Ф. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення / В.Ф. Сіренко, В.І. Тимошенко, Т.І. Ковальчук. Київ : Знання, 1997. 288 с.

24. Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9 т. Т.1,2 (X–XV ст.) / [наук. ред. Т. Гунчак]. Київ: Дніпро, 2001. 338 с.

б) наукові статті, періодика

25. Бундак О. Історичний екскурс та ретроспектива становлення концепту «свобода слова». *Молодь за права людини: юридичний захист прав людини*: збірник тез доповідей І Міжвузівської науково-практичної онлайн конференції (м. Луцьк, 09 грудня 2021 р.) / упоряд.: С.С. Пікалюк, Ю.О.Туз, О.А. Бундак. Луцьк: Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», 2021. Вип. 1. С. 30-33.

26. Бундак О., Лінард Д. Права жінки в Німеччині: історична ретроспектива. *Молодь за права людини: юридичний захист прав людини*: збірник тез доповідей І Міжвузівської науково-практичної онлайн конференції (м. Луцьк, 09 грудня 2021 р.) / упоряд.: С.С. Пікалюк, Ю.О.Туз, О.А. Бундак. Луцьк: Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», 2021. Вип. 1. С. 88-90.

27. Бундак О., Сівчук М. Політична культура українців: деякі зауваги. *Молодь за права людини: юридичний захист прав людини*: збірник тез доповідей І Міжвузівської науково-практичної онлайн конференції (м. Луцьк, 09 грудня 2021 р.) / упоряд.: С.С. Пікалюк, Ю.О.Туз, О.А. Бундак. Луцьк: Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», 2021. Вип. 1. С. 104-108.

28. Бундак О. Інтеграція селянства прикордонних територій у громадські організації (спілки, об'єднання) *Український селянин : Праці Науково-дослідного інституту селянства* : Зб. наук. пр. / Інститут історії України НАН України ; Науково-дослідний інститут селянства; Відп. ред. С. В. Кульчицький. Черкаси, 2018. С. 14–18.

29. Бундак О. Історіографія взаємовідносин Всеросійського Селянського Союзу і політичних партій: постаті і особистості. *Українське державотворення: проблеми і сучасність: зб. наукових праць*. Випуск Х. / Ред. кол.: Г.В.Бондаренко, О.Й. Демянюк [та ін.]. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2015. С. 134–139.

30. Бундак О. Маніпулятивні інтернет-технології суспільною свідомістю. *VI науково-практична конференція «Методологічні та методичні проблеми викладання соціально-економічних дисциплін у сучасному освітньому процесі»*. (Луцький педагогічний коледж, 24 листопада 2016 року). С. 18–32.

31. Бундак О.А. Маніпулювання та політика: історичний аспект взаємодії *Проблеми й перспективи розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи*: 4 Міжвузівський наук.-практ. семінару (Луцьк, 21 грудня. 2016 р.) Вип. 4 / упоряд. Т.Й. Жалко, Н.Г. Конон, Н. І. Ляшук.

Луцьк: ЛІРоЛ Ун-ту «Україна»; КП ІАЦ «Волинський енергософт», 2016. С. 5 – 16.

32. Бундак О. Історична ретроспектива становлення захисту прав людини в Україні. *Матеріали круглого столу «Сучасний стан розвитку юридичної галузі України»* (м.Луцьк, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», 7 грудня 2016 року). Вип. 2. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016. С.5– 11.

33. Бундак О.А. Економічна політика гетьманського уряду та її реалізація. *Науковий вісник Волинський національний університет імені Лесі Українки: Історичні науки*. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2010. № 22. С. 71 – 76.

34. Бундак О.А. Історико– політологічні студії В'ячеслава Липинського. *Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття* / Одинадцяті читання пам'яті В. Липинського. Матеріали доповідей учасників VI Міжнародної науково–практичної конференції (17 квітня 2008 р.) / ред.. кол.: О.П.Самойленко та ін. Луцьк: Видавництво «Волинська обласна друкарня», 2008. С. 24 – 27.

35. Бундак О. Вплив загальнодержавних процесів у Російській імперії на політизацію українського селянства наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Науковий вісник Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки: Історичні науки*. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2013. № 12 (261). С.15 – 20.

36. Алекс Фрітлуї СтовеллРозі Гор. Політика для початківців. Вид-во: Книголав, 2019.

37. Гомонай Н. О. Вплив процесів глобалізації на формування геополітичної стратегії України. *Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2018. № 10. С. 30 – 38.

38. Кармазіна М. Політична наука: предмет, структура, методологія. *Політичний менеджмент*. 2018. № 1. С. 19 – 33.

39. Козенко Р.В. Політична модернізація як чинник легітимації політичної влади. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 1. С. 90–93.

40. Миклашук І. Державотворча ідеологія як чинник демократичного розвитку України. *Політичний менеджмент*. 2016. № 5. С. 63-72.

41. Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. Вип. 17. Київ : Укр. центр політ. менеджменту, 2019. 364 с.

42. Сіленко А., Кормич Л. Політологія та соціологія в освітньому процесі України: Болонський процес чи відступ від демократії? *Віче*. 2018. №13. С. 31 – 32.

43. Токер А. Нові тенденції в суспільних процесах на початку ХХІ століття та їх осмислення в українознавчих дослідженнях. *Віче*. 2019. № 5. С. 34–36.
44. Турченко Ю. МІ як впливовий чинник реалізації політичного процесу. *Політичний менеджмент*. 2017. № 4. С. 115–119.
45. Татаренко Т. Міжкультурна взаємодія як чинник структуроутворення організації соціального простору. *Політичний менеджмент*. 2018. № 5. С. 46–55.
46. Ткачук М. Корпоративізм як принцип розподілу політичної влади. *Політичний менеджмент*. 2018. № 5. С. 82–91.
47. Цокур Е. Етапи становлення громадянського суспільства в Україні в контексті забезпечення легітимності політичної влади. *Політичний менеджмент*. 2018. № 3. С. 129–136.
48. Шевчук Д. М. Соціально-політична критика як спосіб осмислення політичного світу. Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки. *Філософські науки*. 2017. № 24. С. 112 – 120.
49. Юзепчук О. Думки Липинського 100-літньої давнини відображають сьогодення України. *Відомості*. 2018. №32. С. 13.

7.4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
2. <http://www.lsl.lviv.ua/> – Львівська національна наукова бібліотека України імені В.Стефаника.
3. <http://www.history.org.ua> – Інститут історії Національної Академії наук України.
4. <http://www.mon.gov.ua> – Міністерство освіти і науки
5. <http://politics.ellib.org.ua/> – Політологія : Онлайн бібліотека
6. <http://pidruchniki.ws/> – Українські підручники онлайн
7. <http://www.info-library.com.ua/books.html> – Електронна бібліотека підручників та Українських Рефератів
8. <http://st.zu.edu.ua/polit/slovnyk.htm> – Політологія. Словник
9. www.history.rin.ru – Історична інформація, мапи, цікаві факти.
10. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (законодавство України)